

IZAZOVI U VRIJEME PANDEMIJE COVIDA-19 CHALLENGES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Godina 2020., htjeli mi to ili ne, bit će upamćena kao godina pandemije koronavirusa. Zahvaćena pandemijom koja se zavukla u sve pore života, cijela je društvena zajednica u stanju velike neizvjesnosti, čak bi se moglo reći da je u nekim trenutcima došla i na rub oćaja. Čovjek je u ovom razdoblju ostao paraliziran, jer svijet na koji je bio naviknut kao na svijet putovanja, brzine i globalne povezanosti, kao da se na trenutak zaustavio ili postavio naopačke. Ostale su prisutne sve dosadašnje mogućnosti, ali doista samo kao mogućnosti, čime se osjeća još veća ljudska nemoć, jer je čovjek prisiljen djelovati i misliti na drukčiji način nego što je do sada činio. Što god radio, mora uvijek uzeti u obzir da postoji pandemija, te da ona zahtijeva nove obrasce ponašanja i nove načine djelovanja. Ne samo jedna ili nekolicina njih, već gotovo sve zemlje svijeta morale su se nositi sa zatvaranjem svojih ekonomija (*lockdown*). Ljudi su se morali prilagođavati radu od kuće, a đaci i studenti pouci na daljinu sredstvima društvene komunikacije i programa prilagođenih takvoj komunikaciji i pouci. U svemu tome stvarne se posljedice još uvijek ne znaju do kraja, već se samo pokušavaju izračunati. Nije riječ samo o gospodarskim gubitcima i smanjenim novčanim prihodima, već se većina posljedica tiče osoba i njihove dobrobiti. Štete ove pandemija su i ugrožena osobna stabilnost i cjelovitost mnogih pojedinaца, kako tjelesna, tako i psihićka i duhovna, jer je ova pandemija ugrozila i tijelo i dušu, što će ostati kod mnogih i dugoročno prisutno. Ne može se izgubiti iz vida da je mnogo osoba preminulo, što izravno, što neizravno, zbog komplikacija koje im je prouzročio ovaj virus. Mnogi koji su prošli kroz bolnice dugo će nositi tragove i još duže pamtiti to iskustvo, a trebat će im dosta vremena da se oporave za normalan život. U medijima se čak govori i o težim i trajnim posljedicama za koje još uvijek ne znamo kako će se manifestirati. Osim toga, neka istraživanja su pokazala da se kod mladih ljudi povećao postotak onih koji su razvili suicidalne misli kao posljedicu pandemijskog stanja u društvu. Mnogi su postavljali i postavljaju pitanja ugroženih sloboda, te otvoreno i javno prosvjeduju protiv mjera koje donose stožeri.

O pandemiji COVIDa-19 govorio je i papa Franjo kao o globalnoj tragediji, u svojoj socijalnoj enciklici *Fratelli tutti* (br. 32-36), ističući kako se dogodio, uza sve štete, i određeni pozitivni pomak. Riječ je o svjesnosti da cijela svjetska zajednica plovi na istoj barci, pri čemu

zlo koje pogodi jednoga, šteti svima. Na toj barci nitko se ne spašava sam, već se do spasenja može jedino zajednički. Ova pandemija je kao oluja na moru koja otkriva koliko je čovječanstvo ranjivo, te da je gradilo svoje agende i projekte, navike i prioritete na lažnim sigurnostima isključivo zemaljske dobrobiti (usp. br. 32).

Upravo u ovakvoj situaciji čovjek može lakše shvatiti da svoj napredak ne može graditi isključivo na ekonomiji i slobodnom tržištu, već da treba misliti na ljudska bića oko sebe, ne tražeći brz i siguran gospodarski rezultat; svi bismo se više trebali okrenuti jedni prema drugima i prema istinskim vrijednostima koje sam Gospodin otkriva u čovjeku. U tom smislu Papa se nada da bi iz svega toga mogao nastati i svojevrsan preokret u načinu mišljenja i ponašanja: "Bol, nesigurnost, strah i svijest vlastitih ograničenja koje je pokrenula pandemija, čine da nam odzvanja poziv da promislimo vlastiti način svoga života, svoje odnose, organizaciju svoga društva i nadasve smisao postojanja" (br. 33).

Hoće li se to dogoditi, ne znamo, no barem je za poželjeti. Papa Franjo je u nastavku još istaknuo kako bi ljudi trebali iz ove povijesne lekcije, kao i iz sličnih lekcija, iščitavati poruku za danas, te nadasve otkrivati nove razloge zajedništva koji su kadri nadvladati konzumerističku groznicu i nove oblike egoističnog samo-spasenja. Nada se "da to nije bio jedan od tolikih povijesnih događaja od kojega nismo bili kadri učiti. Da nećemo zaboraviti tolike starce koji su umrli zbog nedostatka respiratora, dijelom kao učinak zdravstvenih sustava koji se iz godine u godinu urušavaju. Da tolika bol nije bila uzaludna, da pravimo skok prema novom načinu života i otkrijemo jednom za svagda da nam trebaju drugi i da smo dužnici jedni drugima, s ciljem da se čovječanstvo ponovno rodi sa svim licima, svim rukama i glasovima, onkraj granica koje smo stvorili" (br. 35). Za takav projekt doista treba svijest i solidarnost, ali i zajednički napor i ulaganje cijele društvene zajednice.

Ova je kriza u tom smislu postavila mnoga etička pitanja, a izravno se dotaknula i vjerskog života, pogotovo u vrijeme potpunog zatvaranja, kada je vjernicima bila uskraćena mogućnost pohađanja svete mise i sudjelovanja u bogoslužju. Nakon otvaranja cjelokupni pastoral se morao prilagoditi, a i podrediti uvjetima pandemije u društvu, te je zbog nemogućnosti izravnoga susreta bilo otežano katehiziranje i vjersko poučavanje, a napose podjela svetih sakramenata i sudjelovanje u sprovednim obredima. U novije se vrijeme postavlja sve ozbiljnije pitanje o ugrozi sloboda (među njima i vjerskih) odredbama stožerâ koji su zaduženi donositi mjere za suzbijanje pandemije. U onim početnim odlukama ni Crkva nije razmišljala

o tom pravu, već je pristala na civilne odredbe želeći pridonijeti sigurnosti i očuvanju zdravlja građana, dok se već u drugom valu pandemije nameće i ovo pitanje kao vrlo zakonito: kako sačuvati vlastitu autonomiju poradi duhovnoga dobra svojih vjernika? Doista, pristup sakramentima nije tek kozmetika, već je vjerničko pravo koje se tiče bitnih sadržaja života; stoga je od životne važnosti kao životno pravo, te bi ga kao takvo trebalo poštivati i braniti u javnosti. Sakramentalni život, napose život za euharistiju i od euharistije, nije nepotrebn luksuz bez kojega se može, već je smisao i sadržaj života kojeg se vjernik ne može i ne smije odreći. Zato će Crkva dok god traje pandemija, u društvu trebati odlučnije štiti ovo pravo, uz dužno poštivanje svih mjera i uz pomoć nadležnih civilnih službi.

I Papinska akademija za život ponudila je svoje viđenje i razmišljanja (*Ljudska zajednica u eri pandemije: neaktualna razmišljanja o ponovnom rađanju života*) u ovim okolnostima, te je uz socijalnu analizu ponudila i čudoredni stav i način na koji bi se trebalo nositi s pandemijom dok se ne pronađe trajno rješenje u vidu cjepiva. Uz iscrpnu analizu današnje situacije u svijetu zahvaćenom pandemijom, te ponudu globalne strategije, koju je nemoguće ovdje prepričavati, valjalo bi istaknuti njihovu novu etičku viziju za sadašnji trenutak. Govoreći o novoj viziji koja pretpostavlja ponovno rađanje života i poziv na obraćenje, istaknuli su da se u ovom trenutku profilira stav koji se može nazvati etikom rizika. COVID-19 se, naime, pojavio kao globalni rizik, kakav do sada čovječanstvo nije upoznalo, a s tim rizikom treba znati živjeti, inače će zaustaviti život.

Dok je u prvom trenutku borba protiv takve globalne ugroze odgovor društvene zajednice bilo zatvaranje, to jest paraliza života, došlo je u drugom razdoblju borbe protiv koronavirusa zauzet nešto drukčiji stav. Imajući malo više informacija i iskustva o svemu, većina država se u drugom koraku odlučila za strategiju - živjeti boreći se s virusom, te rizike koji uz to idu. Zato u dokumentu stoji: "U tom kontekstu odluke moraju biti proporcionalne rizicima, prema principu predostrožnosti. (...) U nedostatku cjepiva ne možemo računati na sposobnost da trajno pobijedimo virus koji je prouzročio pandemiju, osim eventualno da se dogodi spontano slabljenje njegove snage. Imunitet na COVID-19 ostaje samo nada za budućnost. To znači također priznati da živjeti u društvu rizika zahtijeva i etiku koja je jednaka perspektivi da bi takav rizik mogao doista postati stvarnost" (2,1).

Oni koji su bili u prvoj liniji borbe protiv virusa, to jest u zoni visokoga rizika, kao što je medicinsko osoblje, prihvatili su, ne bježeći od svoje dužnosti i odgovornosti za druge, živjeti s rizikom

da i sami budu žrtve zaraze. Premda manje intenzivna, ali ne mnogo drugačija, nije bila ni situacija pastoralnih djelatnika, jer su i svećenici dolazili u neposredan i blizak kontakt s vjernicima. Biti spreman pripremati vjernike za sakramente ili dijeliti ih, a napose ispovijedati, za svećenike znači prihvatiti mogućnost zaraze, kao i mogućnost da potom i sami nekog drugog zaraze. Takav rizik je potom zajednički svima, pri čemu je bolno to da onaj tko zarazi, najčešće zarazi nekog od svojih ukućana i prijatelja. Najgore u svemu je ako netko prenese zarazu na nekog tko je u rizičnoj skupini osoba. No to je ostao rizik s kojim se treba suočiti, jer se drukčije ne može živjeti. Posebnost ovoga rizika je u tome što nije samo rizik koji netko prihvaća za sebe i svoj život, već je po srijedi i rizik tuđega života koji mogu ugroziti kao prenositelji zaraze. Ako čovjek ne bi prihvaćao ovu razinu rizika, onda bismo se svi morali potpuno udaljiti jedni od drugih i zatvoriti se u svoja četiri zida, što je opet nemoguće izvesti, jer su svi upućeni, ako ništa drugo, na onaj neophodni minimum komunikacije i zajedništva s drugima, bez čega nema života. Zato, boriti se, to jest nositi se s pandemijom koronavirusa pretpostavlja prihvatiti i ranjivost i izloženost, te mogućnost da, uz dužnu odgovornost, ipak svatko može biti zaražen, a onda i drugoga zaraziti, pa čak neke i ozbiljno ugroziti. I kad imamo najbolje namjere brinuti o potrebnima, postoji neizbježan rizik s kojim treba računati, te u njega treba ići proporcionalno potrebi osobe koja iziskuje našu asistenciju i pomoć. Prihvaćanje rizika pretpostavlja i svijest o riziku svih strana koje su u interakciji, što se primjenjivalo i u pastoralu, napose u vjeronaučnoj pouci za sakramente, za koju su roditelji, svjesni mogućega rizika za vlastitu djecu, trebali dati pisanu suglasnost. Tako je pandemija, koja je ljudski život učinila nesigurnim, pokazujući njegovu krhkost, dala i svojevrсни doprinos jačanju ljudske svijesti, kako o krhkosti života, tako i o svim ostalim rizicima povezanim s pandemijom. Etika rizika o kojoj je ovdje riječ nije etičko eksperimentiranje, niti neodgovorno ugrožavanje svojih bližnjih, već primjeren odgovor na ovu krizu, ako ne želimo dopustiti da nam COVID-19 ugasi život. Za kraj, poželjeti je da se što prije okonča ovakav način života u zoni rizika i neizvjesnosti, ne samo zbog izloženosti riziku već i zbog već spomenutih štetnih posljedica koje je pandemija prouzročila pojedincima i društvu.

Ivan Bodrožić